

## UKRAIŃSKO-POLSKA INTEGRACJA W OKRESIE PREZYDENTURY A. KWAŚNIEWSKIEGO: OSIĄGNIĘCIA I PROBLEMY

**Strilchuk Liudmyla**

*doktor habilitowany nauk historycznych, profesor Wschodnioeuropejskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki, Łuck, Ukraina  
strilczuk@ua.fm*

**Streszczenie.** W artykule są badane osobliwości procesów integracyjnych pomiędzy Polską a Ukrainą w latach 1995-2005, czyli w okresie prezydentury A. Kwaśniewskiego oraz jego osobisty wpływ na dynamikę tego procesu. Badany okres był jednym z najbardziej owocnych okresów we współczesnej historii relacji polsko-ukraińskich: dynamicznie rozwija się współpraca gospodarcza, relacje polityczne dwóch państw kształtowały się na poziomie partnerstwa strategicznego, rozwija się aktywna współpraca w dziedzinie wojskowej, a także w dziedzinie humanitarnej. Jednak jednocześnie z osiągnięciami w relacjach polsko-ukraińskich w latach 1995-2005 miało miejsce szereg trudności.

**Słowa kluczowe:** integracja, współpraca, Rzeczpospolita Polska, gospodarka, partnerstwo, polityka, Aleksander Kwaśniewski.

## POLISH-UKRAINE INTEGRATION IN THE PERIOD OF PRESIDENT A. KVASNYEVSKY: GARMENTS AND DIFFICULTIES.

**Strilcuk Liudmyla**

*Dr., professor, Lesya Ukrainka Eastem European National University, Lutsk, Ukraine*

**Abstract.** The article examines the peculiarities of the integration processes between the Republic of Poland and Ukraine in 1995-2005, the period of the presidency of A.Kvasnevsky, and his personal influence on the dynamics of this process. The investigated period became one of the most fruitful in the modern history of Polish-Ukrainian relations: dynamically developing economic cooperation, political relations of the two states were transformed to the level of strategic partnership, active cooperation in the military sphere is developing, and humanitarian relations are noticeably reviving. However, along with the obvious achievements, Polish-Ukrainian relations are experiencing a number of difficulties in 1995-2005.

**Key words:** integration, cooperation, Republic of Poland, Ukraine, economy, partnership, politics, Alexander Kwasniewski.

## ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ У ПЕРІОД ПРЕЗИДЕНТСТВА А. КВАСНЄВСЬКОГО: ЗДОБУТКИ ТА ТРУДНОЩІ

**Стрільчук Людмила**

*доктор історичних наук, професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки м. Луцьк, Україна*

**Анотація.** У статті досліджуються особливості інтеграційних процесів між Республікою Польща та Україною у 1995–2005 роках, – період президентства А.Квасневського, та його особистісний вплив на динаміку цього процесу. Досліджуваний період став одним із найбільш плідних в сучасній історії польсько-українських взаємин: динамічно розвивається економічне співробітництво, політичні відносини двох держав трансформувалися на рівень стратегічного партнерства, розвивається активна взаємодія у

військовій сфері, помітно поживають гуманітарні взаємини. Проте, поряд із очевидними здобутками, польсько-українські взаємини переживають і ряд труднощів у 1995–2005 роках.

**Ключові слова:** інтеграція, співробітництво, Республіка Польща, Україна, економіка, партнерство, політика, Александр Квасневський.

**Постановка наукової проблеми та її значення.** Польсько-українські міждержавні відносини не перестають бути в центрі уваги політиків і науковців впродовж трьох останніх десятиліть, Адже, обидві держави перебувають у постійному процесі налагодження, розширення та активізації міждержавних взаємин. Особливо активно ці процеси проявилися в період перебування при владі у Республіці Польща А.Квасневського, який відомий, не просто, як симпатик України, але й доклав чималих зусиль для зміцнення добросусідських відносин між державами і поглиблення взаємних інтеграційних процесів, як у економічній, так і в політичній, військовій та гуманітарній сферах. **Метою** запропонованої статті є аналіз особливостей та динаміки інтеграції у період 1995 – 2005 років.

**Аналіз останніх досліджень з теми.** Проблемі польсько-українських взаємин досліджуваного періоду присвячено чимало наукових розвідок істориків та політологів, як українських так і польських. Праці загального характеру, що стосуються загалом досліджуваного періоду, у статті представлені роботами Б. Андрушків, М. Сівец, С. Корабльова, О. Добржанського, В. Колесника.

Інтеграційні процеси економічного характеру досліджували В. Борщевський, Л. Стрільчук, політичну інтеграцію вивчає Н. Буглай. Серед польських дослідників, найвагомішими працями, з досліджуваної проблеми є доробки Т. Ольшанського, Є. Біскупа, Т. Тупальського, Б. Візмірської.

**Виклад основного матеріалу.** Спадок польсько-українських взаємин початку 90-х років ХХ століття, з приходом до влади у 1995 році в РП А.Квасневського був примножений і отримав нове політичне забарвлення. Напрацювання попередніх років, як, власне, і невирішені проблеми двосторонніх взаємин, стали тією платформою, з якої стартував новобраний президент Польщі. Зусилля А. Квасневського були направлені одночасно на всі вектори двосторонньої взаємодії: економічну, політичну, військову і гуманітарну сфери.

Прихід до влади президента А. Квасневського, ознаменував собою активізацію торговельно-економічного співробітництва між Польщею та Україною. Наприклад, досить показовим у цьому сенсі став візит у січні 1996 року до Варшави президента України Л. Кучми, використаний для обговорення економічної складової польсько-українського партнерства. Часті візити польського президента в країну теж є цьому підтвердженням. До цих візитів, на ініціативу А. Квасневського, паралельно залучалися польські підприємці, зацікавлені в співпраці з українськими партнерами (*Сивець М., 2001*).

Аспекти економічного співробітництва систематично зазнавали обговорення на засіданнях Консультативного комітету президентів України та Польщі, Українсько-польської парламентської групи, в ході зустрічей на міжнародних форумах. Характерне позитивною динамікою вже в період після розпаду системи «соціалістичного братерства», торговельне співробітництво між державами значно активізувалося з підписанням сторонами 23 січня 1997 року Меморандуму про заходи, спрямовані на лібералізацію торгівлі: по суті, він закладав підвалини для вступу нашої держави в зону вільної торгівлі в регіоні ЦСЄ (СЕФТА), членство в якій, як засвідчує відповідний досвід Польщі,

Словаччини, Словенії, Угорщини, Чехії, Болгарії та Румунії, певною мірою визначає перспективи наступної інтеграції держави до ЄС. Так, уже за підсумками 1997 року сукупний торговельний оборот між двома державами сягнув рекордних 1 622,3 млн дол. (*Андрушків Б., 2005; Olszanski T.A., 1998*), що забезпечило Польщі четверте місце серед імпортерів в Україну. І хоча впродовж наступних років, значно під впливом кризових явищ, його обсяг дещо скоротився, РП продовжувала залишатися для України важливим торговельним партнером.

Згідно статистичних даних, що наводять польські експерти У Копеч та Я. Біскуп, експорт з Польщі до України зріс у 1997 році на 23,4 % у порівнянні із 1996 роком, а імпорт України за цей же період впав на 0,7 % (*Biskup J., Kopeć U., 1998; Biskup J., Kopeć U., 1999*). У 1997 році обсяг товарообороту між Україною та Польщею у шість разів перевищив аналогічний показник 1992 року (*Кораблєв С., 1999*).

У 1996 – 1997 роках активну діяльність на українському ринку вели такі польські фірми: «Рафако» (Rafako), «Фармак» (Farmak), шинна фабрика «Денбіца» (Dębica), комп'ютерна фірма «Оптімус» (Optimus). Остання, наприклад, створила в Україні власну мережу реалізації товарів, уклала в 1996 році два контракти на постачання серверів для Національного банку України та митних управлінь (*Стрільчук Л., 2013, с. 223*).

У 1997 році в Україні розпочав роботу перший банк зі стовідсотково польським капіталом; діяли 524 підприємства, в тому числі 475 – зі спільним капіталом; обсяг польських капіталовкладень в економіку України на кінець року склав 25,9 млн дол. (4 % від загальної суми інвестицій) (*Васильєв Д., 1998, с.13-17*). Тоді ж сторони започаткували співпрацю в рамках одного з найамбітніших економічних проєктів – побудови трубопроводу Одеса – Броди, покликаною забезпечити їх дешевою каспійською нафтою та позбавити, таким чином, енергетичної залежності від Росії (*Пивоваров А. С., 2008, с. 710-716*).

Поряд із позитивною динамікою, на кінець 1997 року все разючіше стали проявлятися і певні проблеми, зокрема:

- пункти пропуску через міждержавний кордон не справлялися з обсягами перевезень. Стан кількості та якості переходів польські експерти вважають незадовільним (*Jadwiga Witkowska, 1998, с. 98*). Для порівняння, середня відстань між пропускними пунктами на українсько-польському кордоні складала 132 км, у той час, як на польсько-німецькому 24 км;

- невідповідність та неузгодженість митного законодавства, нечіткість та неоднозначність нормативних документів, що призвело до хабарництва на митницях та чиновницької сваволі, і, як наслідок, величезних черг на кордоні;

- складна економічна ситуація на Україні, надто повільне реформування та криміналізація економіки;

- все більша диспропорція у розвитку польської та української економік (*Стрільчук Л., 2013, с.224*).

З 1998 року розпочала свою роботу Польсько-американсько-українська ініціатива про співпрацю (РАУСІ), що основною метою декларувала передачу Україні успішного досвіду РП в розбудові ринкової економіки, інтеграції в євроатлантичний простір. На користь господарській співпраці позначалися організація Економічного форуму Польща-Схід у Криниці, Польсько-українського

господарчого з'їзду в Жешуві, торговельних виставок у Кросні та Львові тощо (Драус Я., 2010, с.32-41).

Прискореними темпами розвивалася трудова міграція українців до Польщі. Так, за наявною інформацією, в 2001 році Республіка Польща посіла друге місце (після РФ) за масштабом трудових потоків, що спрямовувалися з України до сусідніх із нею держав. Разом з тим, упродовж всього аналізованого періоду торговельно-економічне співробітництво між двома сусідніми державами значно поступалося співпраці в політичній сфері і не лише не заклало її підґрунтя, а навпаки, було похідним від неї. Вступ Польщі до НАТО в березні 1999 року та реалізація, таким чином, пріоритетного завдання зовнішньої її політики «актуалізував питання суті, змісту й характеру польсько-українських відносин на новому, більш високому витку їх історії» (Колесник В. П., 2009, с.49-53). Та, попри побоювання, останні не лише не погіршилися, а навпаки, значно активізувалися. Так, дослідники почали говорити про започаткування у взаєминах Польщі й України якісно нового етапу – «пріоритетного стратегічного партнерства», ключовою ознакою якого було поєднання зусиль для інтеграції до Європейського Союзу та розбудова міждержавного співробітництва згідно з нормами чинного міжнародного права, а також остаточного формування ролі Польщі як одного з найважливіших партнерів України на міжнародній арені, соратника в реалізації європейського вибору (Буглай Н.М. 2018, с. 251-252).

Як зазначає українська дослідниця Н. Буглай, до вступу в Альянс РП підійшла із чималим багажем здобутків, що їх у співпраці з Україною вдалося досягти у сфері безпеки та оборони. Наприклад, з 1994 року реалізовувалася співпраця в рамках спільної участі в Програмі НАТО «Партнерство заради миру», з 1997 року – у рамках Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП) та Комісії Україна – НАТО. Угодою від 26 листопада 1997 року на основі польської 14-ї бронетанкової бригади та 310-го українського механізованого полку сторони 253 започаткували формування спільного миротворчого батальйону (Meszka A.). Організаційні роботи завершилися 31 березня 1998 року, а вже наступного року батальйон розпочав свою діяльність (Drzewicki A., 2011, с.151-168). У 2000 році польські та українські військові долучилися до миротворчої операції в Косово, в 2003 році у складі міжнародної дивізії взяли участь у врегулюванні ситуації в Іраку. Розвивалося співробітництво в галузі модернізації озброєння та військової техніки.

Постійними стали контакти на рівні відомств національної оборони. З 1997 року і надалі українські та польські військові брали участь у численних спільних навчаннях. Так, наприклад, у вересні 1997 року та в серпні – вересні 2003 року за участю британських колег відбулися тренування «Козацький степ», у серпні 1997 року – польсько-українські вишколи «Широкий степ», у вересні 1997 року – «Хоробрий орел», у липні 1997 року – багатосторонні навчання «Спільний сусід» (Буглай Н.М., 2018, с.253).

Незважаючи на той факт, що у 1998 році було зафіксоване значне зниження рівня товарообороту між сусідніми країнами до 13%, однак, навіть у цій ситуації Республіка Польща продовжує посідати перше місце серед країн ЦСЄ у товарообороті з Україною (Стрільчук, 2013, с. 225). Станом на перше півріччя 1999 року тенденція до зниження взаємного товарообороту ще більше посилилася і у порівнянні з першим півріччям 1998 року вимірювалася 38%. Таке стрімке

зниження товарообороту відбулося, в першу чергу, через зменшення з України експорту до РП залізно-рудних концентратів та імпорту лікарських засобів і кам'яного вугілля (*Президент Польщі ....1999, с. 1-2*).

На кінець 1998 року зниження взаємного товарообороту вимірювалося 10% (Корабєв С., 1999, с.14). Поясненням такої ситуації може слугувати надто висока частка сировини та напівфабрикатів в українсько-польській торівлі. До цього додався ряд українських внутрішніх причин: проєкціоніська політика уряду у напрямку скорочення імпорту польських меблів; витіснення українськими виробниками іноземних (в тому числі польських) конкурентів з внутрішнього ринку. Окрім того, статистика свідчить про зниження обсягів так званої «човникової торгівлі». Причини останнього криються у збільшенні товарів вітчизняного виробництва та у запровадженні польським урядом на початку 1998 року більш жорстких правил перетину кордон, що з одного боку, ускладнило бізнес дрібних торговців, з іншого, поставило під сумнів майбутнє дрібнооптової торгівлі у зв'язку із форсуванням Польщею процесу вступу до Європейського Союзу та постановкою питання про введення візового режиму (*Пташек Я., 1999, с.19*).

Серед факторів, які спричинили спад українсько-польської торгівлі у 1998 – 1999 роках слід назвати і фінансово-економічну кризу в Росії та переломно-кризові моменти на ринку Російської Федерації, яка слугувала ринком збуту для близько 30% українського експорту, а з іншого боку, через велику девальвацію російського рубля, внаслідок чого зросла цінова актуальність різних груп товарів, які конкурували з українськими на російському ринку. Попит на український імпорт зростає, так само зростають цінові ставки й на деякі товари, особливо сільськогосподарську продукцію. В результаті це потягнуло за собою спад гривні (лише за перше півріччя 1998 року – на 15,3%) і, зрозуміло, що загалом усе це негативно позначилося на фінансових результатах польського експорту в Україну (*Стрільчук Л.В., 2007, с.56*).

Проте, уже восени 2000 року стосункам між двома державами довелося пройти серйозне випробування подіями в Україні, пов'язаними зі зникненням Г. Гонгадзе та оприлюдненням незабаром по тому «плівок майора Мельниченка», що засвідчували причетність до розправи з гостро опозиційним журналістом президента Л. Кучми. Як зазначає Н. Буглай, гучний політичний скандал, що розгорівся унаслідок цього, дестабілізував ситуацію всередині держави та спричинив до гострої суспільно-політичної кризи, яка значно погіршила міжнародний її авторитет, знівелювавши, таким чином, попередні напрацювання польської сторони.

У відповідь на події в Україні в урядовій програмі зовнішньої політики, що її в червні 2001 року польським законотворцям презентував міністр МЗС Республіки Польща В. Бартошевський, Україна була вилучена зі списку партнерів РП. Позиція президента А. Квасневського, щоправда, виявилася принципово іншою: прагнучи виправити «політичний дефолт» в Україні та мінімізувати негативні його наслідки для партнерства по лінії Варшава – Київ, на протипагу іншим суб'єктам світового співтовариства, а разом і уряду РП, очільник Польщі пішов ва-банк та не відмовився від контактів з українським колегою. Маючи на меті переконати ворогуючі сторони сісти за стіл переговорів, обговорити ситуацію, що склалася, та узгодити шляхи її вирішення, глава держави в березні



2001 року організував у Казімежі Дольному дві зустрічі – з президентом Л. Кучмою та з представниками опозиції (*Буглай Н.М., 2018, с. 253 – 254.*)

Внутрішньополітична ситуація, що склалася в Україні у другій половині 2000 – 2001 роках, призвела якщо не до міжнародної ізоляції нашої країни, то, до різкого похолодання відносин Україна – Захід, а отже і Україна – Польща. Польський Президент А. Квасневський намагався вплинути на ситуацію, що склалася, схилиючи українського Президента Л. Кучму до переговорного процесу з опозицією, однак це не дало очікуваних результатів.

Зустрічі президентів обох країн 15 березня та 3 червня не були особливо обнадійливими у порівнянні з черговою зустріччю, що пройшла 28 червня 2001 року і була присвячена підсумкам візитів президента США Д. Буша до РП та папи римського до України (*Стрільчук Л., 2013, с. 196*). Червнева устріч 2001 року в Ланьцуті продемонструвала підтримку Польщею України. Головною темою двох президентів був майбутній політичний курс України, підтримку якого засвідчив польський президент (*Драус Я., 2010, с.36*). Як єдиний західний політик, який в умовах політичної ізоляції України публічно зустрічався з Л. Кучмою, А. Квасневський, безперечно, бачив у цьому свій шанс спрямувати Україну на шлях інтеграції в Європу та не допустити, таким чином, повторного її поглинання Російською Федерацією.

Однак, вже на початку 2002 року Україну звинувачують у продажі радарних установок «Кольчуга» Іраку, а це черговий раз загостило взаємини Україна – Захід і обернулося міжнародною ізоляцією для України. Паралельно відбувається зближення Польщі з Росією, особливо після візиту В. Путіна до Варшави. Згодом слідує рішення польського уряду про введення візового режиму для громадян України з 1 липня 2003 року (*Wizmirska B., 2004, с.241-276*). Усе це відбувається на фоні внутріполітичної кризи в Україні, вимог опозиції відставки Л. Кучми. З польського боку у цей час лунають заяви про підтримку України, про сталість відносин, проте практика демонструє інше. Під впливом ситуації офіційний Вашингтон, наприклад, відмовив Україні в наданні чергової порції фінансової допомоги, а НАТО – в запрошенні українського президента до участі в Празькому саміті (листопад 2002 року), серед широкого спектру питань до обговорення на якому був запланований план підготовки вступу України в Альянс.

За таких умов, намагаючись хоча б мінімально реабілітувати Україну на міжнародній арені, президент А. Квасневський трохи більше ніж за місяць до зустрічі союзників у Празі – 15 жовтня 2002 року – організував у Варшаві міжнародну конференцію «Україна в Європі», до участі в якій запросив провідних європейських політиків, високих представників НАТО та ЄС (*Meszka A.*). І хоча «порятунок» нашої держави, як показав саміт союзників у Празі, А. Квасневському не надто вдався, що, було цілком прогнозованим, деякого порозуміння по лінії Україна – Європа, президент – опозиція досягти все ж таки вдалося (*Буглай Н.М., 2018, с.254-255*).

Польський дослідник Я. Ксьонжек, характеризуючи розвиток економічних відносин України та Польщі у 2002 – 2003 роках, зазначав: «...в економічних відносинах двох країн немає добре відлагодженого механізму співпраці, хоча б такого, як у політичних стосунках» (*Ksiazek J., 2002, s.315*). Незважаючи на це, за вказані роки товарооборот між сусідніми країнами неухильно зростає. Так,

наприклад, на 2002 рік його сума становила 166,9 млн дол., при цьому польський експорт майже втричі перевищував імпорт з України. Середня вартість інвестицій з Республіки Польща до України у цей період становив 69,3 млн дол., при цьому, що польські інвестиції склали лише 1,6 % вартості усіх безпосередніх закордонних інвестицій в Україні (*Ksiazek J., 2003, s. 315–316*).

Після вступу Польщі до ЄС у 2004 році, як і очікувалося, у торговельній співпраці України та РП суттєвих економічних змін не відбулося. Співробітництво розвивалося у руслі реалізації доволі консервативної зовнішньоекономічної політики Євросоюзу щодо країн-сусідів. Запровадження візової політики між сусідніми країнами, поширення практики використання у торгівлі з Україною спільного митного тарифу ЄС негативно позначилися на динаміці та обсягах торгівлі (Стрільчук Л., 2013, с.228).

Окрім того, відсутність суттєвих змін в українсько-польській торгівлі на етапі вступу РП до Євросоюзу пояснюється також фактом практичного нівелювання потенційно негативних факторів впливу на торговельно-економічне співробітництво двох держав позитивними ефектами від розширення ЄС. Зокрема, виникнення нових нетарифних обмежень у торгівлі України та Польщі і поширення на польський ринок антидемпінгових санкцій ЄС на імпорт української продукції (насамперед, для товарів хімічної та металургійної промисловості, які є основними статтями вітчизняного експорту), фактично компенсувалися використанням Україною нових можливостей у рамках Генералізованої системи преференцій Євросоюзу та статусу країни-сусіда. Більше того, перехід Польщі на систему єдиного митного тарифу Євросоюзу, який виявився нижчим від середнього рівня попередніх польських мит (особливо щодо хімічної сировини, шкір, льону та ефірних олій) (*Онищук М., 2003, с.58*), також став фактором суттєвого зменшення негативних для України впливів від розширення ЄС. Ще одним сприятливим для українсько-польської торгівлі чинником стало недостатньо активне використання польськими підприємцями можливостей, які давало їм відкриття кордону із західними країнами ЄС. Тобто, застереження з приводу того, що відбудеться переорієнтація значної частини польського імпорту на західноєвропейські ринки, не знайшли свого практичного підтвердження. Швидко переорієнтуватися на ринок ЄС, потіснивши на ньому західних конкурентів, польським виробникам протягом перших років перебування країни в Європейському Союзі не вдалося. Тому, основні ринки на сході, зокрема в Україні, залишилися для польських підприємців такими ж привабливими, як і раніше. Це стало однією з головних причин фактичного поліпшення динаміки українсько-польського торговельного співробітництва після вступу Республіки Польща до ЄС (*Борщевський В.В., 2007, с. 154-155*).

Як зауважує український дослідник українсько-польського економічного співробітництва В. Борщевський, формальне входження Польщі до ЄС не вплинуло не лише на структуру та динаміку зовнішньої торгівлі двох держав (що при відверто низькій частці цього показника в зовнішньоторговельному обороті як України, так і Польщі, є фактором радше негативного, аніж позитивного характеру), а й не відбулося на детінізації експортно-імпортних операцій між нашими країнами. Зокрема, порівнюючи офіційні показники українського імпорту, наведені вітчизняним Держкомстатом та польського експорту, надані Головним статистичним управлінням Польщі, можна виявити, що протягом 2003 –

2006 років розбіжності в обсягах товарів які експортувала польська сторона та імпортувала українська складають від 0,8 до 1,9 млрд доларів США, або коливаються в межах, близьких до 100 % офіційного українського імпорту. Тобто, майже половина товарів, які ввозяться до України із Польщі, не обліковуються українськими митними органами і потрапляють на вітчизняний ринок контрабандним шляхом.

Причому аргументи на користь того, що вищезгадана різниця зумовлюється різними методичними підходами щодо аналізу зовнішньоторговельних агрегатів українського та польського статистичних відомств, по суті, спростовуються динамікою офіційного українського експорту та польського імпорту, обчисленими за тими ж методиками (різниця фактично перебуває у межах статистичної похибки) (*Стрільчук Л., 2013, с.229-230*).

Польсько-українські відносини досить чутливими були у той період не лише на економічні та політичні важелі, але й гуманітарні. Прикладом того, як місця національної пам'яті впливали політичні на двосторонні польсько-українські відносини є історія відкриття «Цвинтаря Орлят» у Львові. Під тиском ситуації навколо Цвинтаря львівських Орлят запланований на найближчий час офіційний візит до України очільник Польщі все-таки відмінив. І лише восени, під впливом польсько-української зустрічі та спільної молитви, 1 листопада 2002 року організованої на польському й українському кладовищах Львова, напруження у взаєминах Варшави та Києва якоюсь мірою вдалося подолати. Вшанування пам'яті жертв польсько-українських конфліктів, як відомо, є однією із найбільш делікатних тем у стосунках Варшави та Києва. На відміну, приміром, від польсько-литовських взаємин, «каменем спотикання» у яких є сьогоденні проблеми етнічних поляків у Литві (*Самойлов В., 2018, с.256*), на стосунках між нашими двома державами негативним чином позначається, перш за все, історична пам'ять.

Важливим кроком на шляху поглиблення польськоукраїнського партнерства, у світлі зазначеного, стало проголошення А. Квасневським та Л. Кучмою 11 липня 2003 року, під час виступу на цвинтарі села Павлівка на Волині, Спільної заяви «Про примирення – в 60-ту річницю трагічних подій на Волині», що продовжила започатковану в 1997 році на найвищому рівні практику спільної об'єктивної оцінки історичних подій та взаємного їх переосмислення (*Буглай Н.М., 2018, с.256*). Як зауважив Т. Тупальський, присутність на заході президента Л. Кучми та його підпис під Спільною заявою були значно спричинені прагненням у не найкращі для нього часи заручитися підтримкою поляків (*Tupalski T.A., 2014, s. 135-157*). Але як би там не було, цей жест виявився вкрай важливим для співпраці між двома державами. Довгоочікуване польською стороною відкриття у Львові Цвинтаря Орлят, яке, безперечно, значно посприяло партнерству між двома державами. Роки складних переговорів, суперечки щодо узгодження вигляду пам'ятних знаків та надписів на них, кількаразове відкладення відкриття цвинтаря – засвідчили складність проблеми, і наочно продемонстрували, наскільки місця національної пам'яті можуть гостро і негативно впливати на двосторонні відносини (*Стрільчук Л., 2018, с.179*). Врешті, відкриття 24 червня 2005 року, за участю президентів Польщі та України, на Личаківському цвинтарі Львова меморіалу загиблим воїнам Української Галицької Армії та «Меморіалу



орлят», продемонструвало можливість конструктивного діалогу та узгодження позицій сторін (Добржанський О., 2017, с.366).

Не меншою актуальністю увагу сторін у той час привертала проблема перетину українськими та польськими громадянами спільного кордону, висунута на порядок денний євроінтеграційними успіхами Польщі. Як відомо, згідно з міждержавною угодою 25 червня 1996 року (Андрушків Б., 2005, с.82-85), з серпня 1997 року українці та поляки користувалися правом безвізового перетину кордону, що, поза сумнівом, сприяло високій інтенсивності взаємних контактів. Зауважимо, що Україна стала першою пострадянською державою, по відношенню до якої Республіка Польща застосувала практику безвізового режиму (Rudnicki S. 2011, с.116-128). Однак, уже Національна програма підготовки до членства в ЄС, прийнята польською владою в 1998 році, передбачала запровадження візового режиму з Україною. Зацікавлена в збереженні існуючих правил, але де-факто позбавлена вибору, офіційна Варшава анонсувала запровадження обмежень для в'їзду на територію Польщі українських громадян у максимально віддалений термін – 1 січня 2003 року. Саме тоді, згідно з урядовим планом, РП мала приєднатися до Євроспільноти. Паралельно проводилася робота по врегулюванню проблем малого прикордонного руху, вирішенню інших питань перетину українцями та поляками державного кордону. Зі вступом 1 травня 2004 року до ЄС та реалізацією, таким чином, пріоритетного завдання зовнішньої політики РП набула підстав для реалізації геополітичного свого потенціалу (Буглай Н.М., 2018, с. 258).

**Висновки.** Таким чином, впродовж досліджуваного періоду польсько-українські взаємини, з огляду на об'єктивно зумовлену принципову важливість України для Польщі, з одного боку, та підпорядкованість співпраці з нею успіхам інтеграції в євроатлантичний простір, – з іншого, подібно будь-якій системі, що розвивається, були характерні нерівномірним розвитком, із притаманним йому піднесенням та втратою через деяких час високої позитивної динаміки. З приходом до влади президента А. Квасневського вони відчутно активізувалися і вже у другій половині 1990-х років еволюціонували на рівень стратегічного партнерства. Тим не менше, вступ РП до НАТО, а пізніше – ЄС, спричиняв до наростання у взаєминах між двома державами деякого напруження, головним чином через ущільнення кордону між ними.

Та попри усі проблеми, що виникали у досліджуваній період у відносинах України та Республіки Польща, конструктивний діалог, і, найголовніше, спільне бажання до взаємодій, стали визначальним важелем, що задава тон польсько-українським взаєминам.

## References:

1. Андрушків Б. Україна і Польща: економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків, Я. Бакушевич // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 82–85.
2. Борщевський В.В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах європейської інтеграції : Монографія / В.В. Борщевський. – Львів: Аверс, 2007. – 328 с.
3. Буглай Н.М. Формування зовнішньополітичної стратегії та реалізація пріоритетних напрямків зовнішньої політики Республіки Польща (1995 – 2005 рр.) / Н. М. Буглай. Дис.. докт.. іст. наук: 07.00.02. – всевітня історія. Національна Академія наук України, Інститут історії України. – К., 2018. – 493 с.

4. Васильєв Д. Українсько-польські відносини наприкінці ХХ ст. / Дмитро Васильєв, Людмила Чекаленко // Нова політика. – 1998. – №4. – С. 13–17.
5. Добржанський О. Еволюція суспільно-історичних стереотипів у свідомості українців та поляків на прикладі оцінки над місцями національної пам'яті / О. Добржанський // Україна – Польща: історичне сусідство. Матеріали міжнародної наукової конференції. 19-20 травня 2017 р. / ред. Ю.А. Зінко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 365 – 370.
6. Драус Я. Дослідження польсько-українських стосунків у 1991–2008 роках: нарис проблематики / Ян Драус // Чорноморський літопис. Науковий журнал. – 2010. – Вип. 1. – С. 32–41.
7. Колесник В. П. Україна – Польща: від «рівновіддаленості» до «стратегічного партнерства» (перша половина 90-х років ХХ століття) / В. П. Колесник // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Науковий журнал. Серія: Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 49–53.
8. Кораблєв С. Украина – Польша: сотрудничество с оглядкой на собственный интерес // Зеркало недели. – 1999. – 8-15 октября. – С. 14 - 15.
9. Оніщук М. Польсько-українські відносини після вступу Польщі в ЄС: більше оптимізму / М. Оніщук // Інституційні реформи в ЄС: Аналітичний щоквартальник. – 2003. – Вип. 4. – С. 57 – 60.
10. Пивоваров А. С. Основні аспекти українсько-польського стратегічного партнерства / А. С. Пивоваров // Держава і право. – 2008. – № 1(39). – С. 710–716.
11. Президент Польщі надіється, що вклад Леоніда Кучми в дело построения независимой Украины будет оценен избирателями на президентских выборах // Факты. – 1999. – 25 июня. – С.1-2.
12. Пташек Я. Польша: замедление экономического роста/ Я. Пташек // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – № 4. – С. 19-23.
13. Самойлов В. «Заклятые друзья». Почему поляки и литовцы ненавидят друг друга / Вячеслав Самойлов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.stoletie.ru/zarubejje/\\_zakladyje\\_druzja\\_543.htm](http://www.stoletie.ru/zarubejje/_zakladyje_druzja_543.htm). – Назва з екрану.
14. Сивец М. Украина и Польша: подытоживая достигнутое / Марек Сивец // Зеркало недели. – 2001. – 22 августа (№ 32).
15. Стрільчук Л. Історична пам'ять українців та поляків: пошук шляхів примирення чи привід до конфлікту?/Л. Стрільчук// Трансформації історичної пам'яті. Історичні та політологічні дослідження. Науковий журнал. Спеціальний випуск: доповіді на міжнародній науково-практичній конференції «трансформації історичної пам'яті». – Вінниця, 2018. – С. 176 – 183.
16. Стрільчук Л. Україна – Польща: від добросусідства до стратегічного партнерства (кінець ХХ – початок ХХІ ст..) / Л. Стрільчук : мого рафія. – Луцьк «Волинські старожитності», 2013. – 608 с.
17. Стрільчук Л.В. Польша – Україна: економічні відносини в 90-х роках ХХ – на початку ХХІ століття: особливості, проблеми, перспективи / Л.В. Стрільчук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Істочні науки. Ювілейний випуск. Луцьк, 2007. – № 1. – С. 55 – 61.
18. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про взаємні безвізові поїздки (25 червня 1996 р., Варшава). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616\\_154](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616_154). – Назва з екрану.
19. Biskup J., Kopeć U. Handel zagraniczny z krajami Europy Środkowej i Wschodniej oraz b. ZSRR / J. Biskup, U. Kopeć // Polski Handel Zagraniczny w latach 1998-1999: Raport roczny / Instytut Koniunktur i en Handlu Zagranicznego. – 1999. – S. 144.
20. Biskup J., Kopeć U. Wymina handlowa z krajami Europy Środkowej i Wschodniej / J. Biskup, U. Kopeć //Polski Handel Zagraniczny w 1997 roku: Raport roczny / Instytut Koniunktur i en Handlu Zagranicznego. – 1998. – S. 158.

21. Drzewicki A. Stosunki z Ukrainą w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia / Artur Drzewicki // *Bezpieczeństwo Narodowe*. – 2011. – Nr.17. – S. 151–168.
22. Książek J. Stosunki Dwustoronne Polski (Ukraina)/ J. Książek// *Rocznik Polskiej polityki Zagranicznej*. 2002. – Warszawa, 2003. – S. 297 – 350.
23. Meszka A. Stosunki polsko-ukraińskie w latach 1989–2004 / Arkadiusz Meszka. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stosunkimiedzynarodowe.pl/polityka-zagraniczna/931-stosunki-polsko-ukrainskie-w-latach1989-2004> – Назва з екрану.
24. Olszanski T.A. Relations with Ukraine // *Year book of Polish foreing policy/ Administrative and Maintenance Services, Ministry of Foreign Affairs/ Ed. by B. Wzimirska*. – Warsaw, 1998. – S. 161.
25. Polska przestrzeń w europejskiej integracji i transgranicznej współpracy /Instytut gospodarki przestrzennej i komunalnej / Opracowanie redakcyjne Jadwiga Witkowska. – Warszawa, 1998. – S. 98-100.
26. Rudnicki S. Stosunki ukraińsko-polskie w strukturze interesów polskiej mniejszości narodowej we współczesnej Ukrainie / Sergiusz Rudnicki // *Studia Politologica Ucraino-Polona*. – Житомир–Київ–Краків: ФОП Євенок О. О., 2011. – Вип. 1. – С. 116–128.
27. Tupalski T.A. Stosunki polsko-ukraińskie w latach 2004–2010 / Tomasz A. Tupalski // *Colloquium wydziału nauk humanistycznych i społecznych*. – 2014. – Nr. 3. – S. 135–157.
28. Wzimirska B. Kronika stosunków zagranicznych Polski w 2003 r. Ukraina (2003 r.)/ B. Wzimirska// *Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej*. – 2004. – S. 241 – 276.